



## Rikas kaupmees

*Eesti muinasjutt*

Kord elanud kuskil üks rikas, aga ihnus kaupmees. Ühel palaval pühapäeva hommikul sõitnuvad nad oma prouaga kiriku poole. Tee veeres palunud üks sant armuandeid. Kaupmees näinud santi ja võtnud taskust taskuräti välja ja pannud suu ette, et mitte sandi hingehais temale ninasse ei läheks. Ta pööranud oma näo hoopis teisele poole, et mitte santi näha, ja käskinud kutsaril ruttu säält kohast mööda sõita.

Natukene aega pärast seda sõitnud ka sellesama kaupmehe poeg sama teed kiriku poole. Kui ta santi tee ääres näinud paluvat, lasknud ta kutsaril hobuseid kinni pidada ja läinud sandi juurde ja võtnud oma taskurätigu taskust, pühkinud sellega sandi higi otsaesise päält ära ja ütelnud, et tal praegu midagi ühes ei olla, mis talle oleks võinud anda. Käskinud aga teda pärast, kui ta kirikust tagasi tuleb, oma juurde kodu tulla, kus ta talle siis natuge abi saab andma. Selle pääle sõitnud ta kirikusse.

Pääle kirikut läinud ka sant kaupmehe poja kodu. Kaupmehe poeg võtnud teda lahkesti vastu ja lasknud talle süüa anda. Isi aga annud ta sandile natukene raha ka. Sandil oli selle üle väga hää meel olnud ja palunud kaupmehe poega oma poole võõrsile tulla, mis ka kaupmehe poeg lubanud. Sant ütelnud veel enne oma äraminemist kaupmehe pojale: «Neljapäeva õhtul saadan ma siia ühe valge hobuse, selle selga istu sina ja ära sa teda juhata, ta tuleb ilma juhatamata isigi minu poole, läbi soode ja üle merede - midagi ei ole sul vaja pelgada.» Siis läinud ta ära.

Tähendatud päeval tulnud ka üks valge hobune kaupmehe poja trepi ette ja hirnunud. Kaupmehe poeg pannud ka ennast riidesse ja läinud välja, istunud hobuse selga ja hobune hakanud ka kohe ilma juhtimata minema. Läbi soode läinud ta tee, aga hobune ei olla sugugi sisse vajunud. Viimaks saanuvad nad ühe suure mere äärde. Hobune astunud ka kohe merde sisse, aga niipea, kui ta jala vette pannud, kasvanud tema ette kaladest sild. Ilma kordagi vajumata saanud nad viimati teisele poole merd.

Teinepool mere ääres seisnud üks uhke maja. Hobune sõitnud otsekohe maja trepi ette ja jäänud sinna seisma. Kaupmehe poeg hüpanud hobuse seljast maha. Varsti tulnud ka vana tuttav sant majast välja, aga ei mitte enam niisuguses sandi riides nagu seekord, vaid uhketes riides. Lahkesti teretanud ta kaupmehe poega ja kutsunud teda oma tubadesse. Tuas annud ta talle kõiksugu kallid ja häid roogasid süüa ja näidanud temale kõiksugu imeasju. Niiviisi läinud sandil [= sandil külas olles] neli päeva juba lõbusasti mööda. Siis küsinud ta aga luba kodu minna ja ütelnud, et ta ei võida enam kauem viibida. Sant annud ka järele ja küsinud viimaks veel kaupmehe poja käest: «Kas sa tahad oma isa näha?» Kaupmehe poeg vastanud: «Kust ma teda näha võin, ta jäi ju kodu, kui mina ära tulin.» - «Tule, ma tahan sulle näidata, kus su isa on!» ütlenud sant ja viinud kaupmehe poja ühte suurde ruumikasse tuppä. Ühes toa nurgas keenud üks suur kattel tule pääl.

Kaupmehe poja ehmatus pole mitte väike [käsikirjas eksikombel *suur*] olnud, kui ta katlas üht inimest näinud keevad, kes keegi muu pole olnud kui tema isa. Ta polnud veel ehmatuses toibunudki, kui sant tema juurde tulnud ja ütelnud: «Ära ehmata ühtigi, sest sinu isa ei kee mitte siin katlas, vaid sinu isa teod. Kui sa kodu lähed, siis ütle temale: kui ta ennast mitte ei paranda, siis saab ta viimaks tõesti siin olema.» Siis lõiganud sant padas keejal poole habet ära, annud seda kaupmehe poja kätte ja ütelnud: «Kui su isa muidu ei taha uskuda, siis näita temale seda habet, küll ta siis usub.» Selle pääle jätnud ta kaupmehe pojaga jumalaga. Valge hobune viinud kaupmehe poja jälle kodu tagasi. Isa oli ka tõesti pääle seda hääks inimeseks saanud, kui poeg talle selle loo oli ära jutustanud.

H II 29, 236/8 (2) < Tartu I < Palamuse - V. Pärtelpoeg < isalt (1889).

AT 750\* (varem AT 473\*). Jutt on levinud peamiselt Põhja- (Kirde) Euroopas. Eestist on üles kirjutatud umbes 10 küllalt erinevat teisendit.

Kui suures osas muinasjuttudest, sealhulgas paljudes legendilaadsetes, vastanduvad rikas ja vaene (rikas on kitsi, vaene helde), siis siinses loost võib järeldada, et rikkus iseenesest pole paha. Otsustav on rikka inimese meelelaad, see, kas tal on või ei ole kaastunnet ja lahtist kätt oma varast puudustkannatajate aitamiseks.

Ülaltoodud variandi on Tartus elanud, kuid Palamuselt pärit olnud trükitööline Voldemar Pärtelpoeg kirja pannud oma isa jutustuse järgi, nagu peaaegu kõik rahvajutud, mis ta Jakob Hurdale on saatnud. Torkab silma, et peaaegu eranditult on V. Pärtelpoja isa jutustatu kuulunud tõsiselt võetava, tõekspeetava ja õpetliku pärimuse hulka: legendilaadsed muinasjutud (lisaks ülaltoodule veel näiteks AT 757, AT 795, AT 840, AT 841 jt), koha- ja rahvausundilised muistendid.

Valinud ja kommenteerinud Kristi Salve

Pildi joonistas [Säde Lee Remmel](#)